

economie) zou moeten goedkeuren. Het plan kwam tegemoet aan de weergegeven wrevel maar was al in zoverre weinig reëel dat het over het hoofd zag dat de genoemde vier delen van het koninkrijk naar hun inwendige structuur wezenlijke verschillen vertoonden: Nederland was een op algemeen kiesrecht gebaseerde parlementaire democratie, Nederlands-Indië niet; ten eerste konden aan de nogal ingewikkelde verkiezingen (wij komen er in een later hoofdstuk op terug) die de samenstelling van de Volksraad voor een deel bepaalden (het andere deel werd door de gouverneur-generaal na raadpleging van de Raad van Nederlands-Indië benoemd), volwassen mannen (er was vóór '41 geen actief vrouwenkiesrecht) slechts deelnemen voorzover zij om te beginnen al geen analfaabeet waren; ten tweede was binnen het Indische staatsbestel de positie van de gouverneur-generaal formeel onaantastbaar en ten derde behoorden er tot zijn bevoegdheden enkele, de z.g. exorbitante rechten, die men in vreedstijd elders slechts in andere koloniaal bestuurde gebieden of in autoritair geregeerde staten aantrof.

Algemeen bestuur

Het was dus de gouverneur-generaal aan wie het algemeen bestuur over Nederlands-Indië was toevertrouwd. Regel was het, geen voorschrift, dat hij vijf jaar in functie bleef. Hij ontving een hoge wedde: f 80 000 per jaar (ministers in Nederland ontvingen, gelijk al vermeld, f 12 000), benevens nog een ambtstoelage van f 100 000 per jaar. Anderzijds had hij zo hoge representatieve verplichtingen dat het hem te stade kwam wanneer hij een eigen fortuin bezat. Hij resideerde meestal in Buitenzorg dat, ca. 50 km bezuiden Batavia, minder druk en wat koeler was dan de hoofdstad (het ligt ruim 250 meter boven de zeespiegel) – daar woonde hij in een fraai, in classicistische stijl opgetrokken paleis dat midden in een statig park lag; hij had voorts de beschikking over een landhuis dat zich te Tjipanas (ca. 40 km ten zuidoosten van Buitenzorg) op ruim 1000 meter hoogte in de bergen van de Preanger bevond. Deze bij uitstek comfortabele behuizingen (een tweede paleis, kleiner dan dat te Buitenzorg, stond in het centrum van Batavia) onderstreepden het bijzondere van zijn positie. 'Gouverneur-generaal' heette hij – 'onderkoning' zou een passender titel zijn geweest.

Hij was opperbevelhebber zowel van het in Indische wateren aanwezige deel van de Koninklijke Marine als van het Knil; van dat Knil benoemde hij alle officieren, behalve, zoals al bleek, de hoogste. Hij was